İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TARİH ARAŞTIRMA MERKEZİ

TARİH BOYUNCA
ANADOLU'DA DOĞAL ÂFETLER
VE
DEPREM SEMİNERİ

22-23 Mayıs 2000

BİLDİRİLER

"GLOBUS" DÜNYA BASIMEVİ
İSTANBUL 2001

1766 İSTANBUL DEPREMİ VE TOPLUM YAŞANTISINA TESİRLERİ

Erhan AFYONCU[*] - *Zekai METE*[**]

Osmanlı hakimiyeti altındaki İstanbul'da 1509'dan sonra ikinci büyük deprem 12 Zilhicce 1179 (22 Mayıs 1766)'da meydana geldi. 22 Mayıs Perşembe günü, güneş doğduktan yarım saat sonra meydana gelen deprem Kurban Bayramı'nın üçüncü gününe rastlamıştır[1]. Deprem sırasında korkunç gürültüler işitilmiş (Güney-Kuzey doğrultusunda bir yeraltı sesi) ve bu gürültüleri yaklaşık iki dakika süren bir sarsıntı takip etmiştir. Bundan sonra ise dört dakika kadar süren daha düşük şiddette bir deprem daha olmuştur. Bu depremin artçısı olan sarsıntılar sekiz ay kadar devam etmiştir[2].

Depremin sabah namazından sonraya rastlaması ve bayram olması sebebiyle can kaybı İstanbul'un nüfusuna oranla az olmuştur. Bu depremde 4.000 civarında insan evlerin yıkıntıları arasında kalarak ölmüş, çok sayıda insan ise yaralanmıştır[3]. Merkezî Marmara Denizi'nin doğusu olan bu deprem, İzmit'ten Tekirdağ'a kadar olan bölgede ve Marmara Denizi'nin güneyinde tesirini gösterdi. Gelibolu, Edirne ve Bursa'da da binalarda hasarlar meydana geldi. Sarsıntı Selanik ve İzmir'e kadar olan bölgelerde

---

[*] Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.

[**] Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.

[1] *Şem'danî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi, Müri't-tevârih*, II, haz. Münir Aktepe, İstanbul 1975, s. 85.

[2] Vâsıf, *Tarih*, I, İstanbul 1219, s. 275; *Şem'danî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi*, II, 85; Kevork Pamukciyan, "Sarkis Sarrafyan Hovenasyan'a Göre İstanbul'un 1766 Büyük Depremi", *Tarih ve Toplum*, sayı: 47 (İstanbul- Kasım 1987), s. 13; N. N. Ambrayeseys-C. F. Finkel, *The Seistimicy of Turkey and Adjacent Areas, A Historical Review, 1500-1800*, İstanbul-1995, s. 137.

[3] *Şem'danî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi*, . s. 86; N. N. Ambrayeseys-C. F. Finkel, *Aynı eser*, s. 137.

de hissedilmiştir. Boğaziçi ve Mudanya sahilleri depremden dolayı oluşan dalgalara maruz kalmıştır[4].

22 mayıs depreminin en büyük hasar verdiği yer İstanbul'du. Şehirde oldukça geniş bir bölgede hasarlar meydana gelmiştir. Bilhassa Yedikule ve Edirnekapı civarındaki binalarda yıkılmalar çoktu. Hemen hemen her depremden etkilenen Fatih Camii tamamen harap oldu. Caminin kubbesi çöktü, imaret, hastane ve medrese yıkıldı. Yüzden fazla öğrenci medresenin yıkıntıları altında kaldı[5].

Fatih Camiinden başka bir çok cami de kısmen yıkıldı veya hasar gördü. Kaynaklarda 173 cami ve hamamın hasar gördüğü zikredilmektedir. Bunlardan Sultan Ahmed, Çorlulu Ali Paşa, İbrahim Paşa, Davut Paşa, Firuz Ağa, Hafız Ahmed, Hüseyin Ağa, Hoca Paşa, Koca Mustafa Paşa, İskender Paşa, Nişancı Mehmed Paşa camileri belli başlılarıdır[6]. Topkapı Sarayı ve Eski Saray da hasar gören yapılar arasındadır[7]. Devrin padişahı III. Mustafa bir kaç gün boyunca çadırda kaldıktan sonra İstanbul'u terkederek, Edirne'ye gitmiştir[8]. Şehrin surları da depremden etkilenip, yer yer yıkılmalar meydana gelmiştir[9]. Surların yıkılması ona bitişik veya yakınında bulunan ev, dükkân, değirmen gibi binaların hasar görmesine sebep olmuştur[10].

Bir çok han da depremden etkilenerek, hasar görmüştür.Vezir Hanı, Hırkacılar, Şekerciler, Baltacılar, Çuhacılar ve Kalpakçılar hanları yıkılmıştır. Kapalı Çarşı, Esir Pazarı ve Örücüler Çarşısı da hasar görmüş, bunların mahzenlerinde çökmeler meydana gelmiştir[11]. Yerebatan

---

[4] N. N. Ambrayeseys-C. F. Finkel. *Aynı eser*, s. 136-142.

[5] N. N. Ambrayeseys-C. F. Finkel, *Aynı eser*, s. 138. Fatih Camii adeta yeniden yapılarak, beş yıl sonra 5 Mayıs 1771'de tekrar ibadete açılmıştır (Bk. Muzaffer Erdoğan, "Son İncelemelere Göre Fatih Camiinin Yeniden İnşası Meselesi", *Vakıflar Dergisi*, V (Ankara 1962), s. 161-192; Şeyma Şahin, *Fatih Camiinin Yeniden İnşası*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997).

[6] N. N. Ambrayeseys-C. F. Finkel. *Aynı eser*. s. 138-139.

[7] Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA). *Mühimme Defteri* (=*MD*). nr. 164. s. 467.

[8] Kevork Pamukciyan. Aynı makale. s. 14.

[9] BOA. *MD*. nr. 164, s. 456: *İstanbul Şeriyye Sicilleri* (=*İŞS*). nr. 25. s. 91. 148.

[10] *İŞS*. nr. 25. s. 88. 91.

[11] N. N. Ambrayeseys-C. F. Finkel. *Aynı eser*. s. 139-141.

Sarnıcı'nın desteklerinden birisi çökmüş, şehrin bir çok yerinde su yollarında hasarlar oluşmuştur[12].

İstanbul'un dışında Çatalca, Büyük ve Küçük Çekmece bölgelerinde de ciddi hasarlar meydana gelmiş[13], Trakya'nın iç bölgelerinde (Çorlu, Lüleburgaz) de depremden bir çok bina etkilenmiştir. 22 Mayıs 1766 Depremi İstanbul'un doğusunda da etkisini göstermiş, İzmit Körfezi'nde çok sayıda köy ve kasaba harap olmuştur. Karamürsel ve civarında örnemli yapıların yıkıldığı görülmektedir. Dil Köyü'nde (Hersek) bulunan Hersekzâde Ahmed Paşa Cami ve imareti çökmüştür[14]. Aynı yılın Ağustos ayında meydana gelen ikinci deprem bu bölgelere daha fazla zarar vermiş, ahşap olan Karamürsel Mahkeme binası dahi yıkılmıştır[15].

Deprem sonrasında keşif eminleri ve hassa mimarları görevlendirilerek yıkılan veya hasar gören yerlerin keşfi yaptırıldı. Tamir edilecek büyük yapılar için bina eminleri görevlendirildi. İmparatorluğun bir çok bölgesinden İstanbul'daki gerekli tamir ve inşaat işlerinin yapılabilmesi için insan ve malzeme kaynaklarının temin edilmesi yoluna gidildi. İstanbul'un çevresindeki kaza ve nahiyelerden (Silivri, Tekirdağı, Gelibolu, Çorlu, Karamürsel, Şile, Yalova, Gemlik, İznik vs.) duvarcı, sıvacı, kireççi gibi inşaat ustaları ve yapı malzemeleri (taş, kireç, vs) toplandı[16].

Toplum Yaşantısına Tesiri

Depremin halk üzerindeki en önemli tesiri barınma konusunda olmuştur. İstanbul'daki evlerin bir kısmı yıkılmış, bir kısmı hasar görmüştür. Ancak bunlar şehirdeki bütün evlerin önemli bir kısmını oluşturmamaktadır. Buna rağmen halk uzun müddet çadırlarda barınmıştır. Artçı depremlerin sekiz ay kadar sürmesi ve 22 Mayıs'dan sonra 5

---

[12] *Şem'dani-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi*, . s. 86.

[13] BOA, *İstanbul Ahkâm Defterleri* (=*İAD*), nr. 8, s. 28; BOA. Kâmil Kepeci, nr. 2528, s. 80.

[14] BOA, *İAD*, nr. 7, s. 380; nr. 8, s. 56.

[15] *Şem'dani-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Tarihi*, II, 86.

[16] BOA, *MD*, nr. 164, s. 456, 464, 467; Ahmed Refik, *Onikinci Asrı Hicrî'de İstanbul Hayatı (1689-1785)*, İstanbul 1988, s. 197, 215-217; Muzaffer Erdoğan, Aynı makale, s. 164-.192; Şeyma Şahin, Aynı tez.

Ağustos'da şiddetli bir depremin daha yaşanması insanların evlerine uzun müddet girmesini engellemiştir. Mevsimin yaz olması dışarda barınmayı kolaylaştırmıştır. Evlerin yanısıra bekârların ve yolcuların kaldığı hanların önemli bir kısmının yıkılması, burada kalan insanların da açıkta kalmalarına sebep olmuştur[17]. Sarsıntıların sekiz ay sürmesi ve iki şiddetli depremin iki buçuk ay ara ile arka arkaya yaşanması insanların psikolojik durumlarını sarsmış ve korku dolu günler ve geceler geçirmişlerdir.

Depremin ikinci önemli tesiri yiyecek ve içecek temini hususudur. Şehrin içme suyu şebekesinin depremden etkilenmesi insanların içecek su bulmalarını zorlaştırmıştır. Bir çok yerde su yollarının bozulduğu görülmektedir. Mesela, Samatya civarında yıkılan kale duvarı Silivri Kapı tarafına giden su yolunu tahrip ederek, suyun gitmesini engellemiştir[18]. Yine bir çok yerde çeşmelerin üzerine evlerin veya kale duvarlarının yıkılması sonucunda veyahut yıkıntıların çeşmeye gelen su yollarını tıkaması ile kullanılamaz hale gelmiştir[19]. Şehirdeki gıda depolarının ve hanlarının yıkılması veya harap olması sonucu yiyecek sıkıntısı doğmuştur[20]. Ayrıca bakkal dükkânlarının bir kısmının da kullanılamaz hale gelmesi halkın ihtiyaçlarını teminini daha da güçleştirmiştir[21]. Bakkal dükkânlarından başka halka değişik alanlarda hizmet veren bir çok dükkânın (berber dükkânı, attar dükkânı vs.) da yıkılması insanların gıda dışındaki çeşitli ihtiyaçlarını karşılamalarında aksaklıkların meydana gelmesine sebep olmuştur[22].

İnsanların yiyecek temininde en önemli sorun ise fırınların ve değirmenlerin çalışılamaz hale gelmesiyle oluşmuştur. Bir çok yerde (Sultanahmed, Samatya) değirmenlerin yıkıldığı görülmektedir[23]. Samatya'da surlara bitişik dört değirmenin üzerlerine surların yıkılması ile tahrip olmalarından dolayı değirmenleri çalıştıranlar buğdaylarını muhafaza etmekte güçlükle karşılaşmışlar, buğdaylar açıkta kaldığı için

---

[17] *İŞS*, nr. 25, s. 90, 104, : nr. 29, s. 4; nr. 30, s. 2.
[18] *İŞS*, nr. 25, s. 91.
[19] *İŞS*, nr. 25, s. 88, 91, 148.
[20] *İŞS*, nr. 25, s. 90, 105, 137.
[21] *İŞS*, nr. 25, s. 88, 100, 103-104, 148; BOA, *İAD*, nr. 9, s. 68.
[22] *İŞS*, nr. 25, s. 88, 91, 100, 103.
[23] *İŞS*, nr. 25, s. 88, 91, 99.

çürüme tehlikesine maruz kalmıştır[24]. Fırınların yıkılması, halkın ekmek teminini oldukça zorlaştırmıştır[25]. Bu yüzden fırınların tamir ve inşasına diğer binalardan öncelik verilmiş, eğer sahipleri bu işi yerine getirmezse fırınların talip olanlara satılması emredilmiştir[26]. İmaretlerin ekmek ihtiyacını karşılayan fırınların yıkılması da, buralardan hizmet verilmesini aksatmıştır[27].

Yollarla, köprüler hasar gördüğü için insan ve hayvanların ulaşımı ile gıda ve diğer ihtiyaç maddelerinin getirilip götürülmesinde aksaklıklar yaşanmıştır. Bilhassa kale duvarlarına yakın olan semtlerdeki yollar surların yıkılması sonucunda ulaşıma kapanmıştır[28]. Yiyecek maddelerinin depolandığı hanların yollarının kapanması buralara mal gelmesini engellendiği için öncelikle temizlenmiştir[29]. Hasara uğrayan köprüler sebebiyle insan ve hayvanlar tehlike içerisinde buralardan geçmişler, bilhassa hayvanlar korkulukları olmayan köprülerden düşerek telef olmuştur[30].

Vakıf eserlerin veya bunlara gelir getiren yerlerin zarar görmesi buralardan topluma verilen hizmetin aksamasına sebep olmuştur[31]. Vakıf gelirlerinin yıkılan binaların yeniden inşasına veya tamirine harcanması da buralardan ihtiyacını giderlerin mağduriyetini daha da artırmıştır. Deprem sonrasında yaşanan kargaşa ortamında vakıf eserlerin enkazını

---

[24] *İŞS.* nr. 25. s. 91.

[25] *İŞS.* nr. 25. s. 55. 189.

[26] *İŞS.* nr. 25. s. 55.

[27] Fatih Vakfının imaretine fodula pişiren fırının yıkılması üzerine. fodula o civarda sağlam kalmış çörekçi fırınında pişirilmiştir (Bk. *İŞS.* nr. 25. s. 55).

[28] Samatya civarındaki bir tabyanın yıkılması sonucunda iki yol kapanmıştır (Bk. *İŞS.* nr. 25. s. 88).

[29] Balkapanı Hanı'nda yağ. bal gibi tüccarlara ait malların konulduğu mahzenler ile diğer bazı yerleri harap olmuş. köşelerindeki odaların yıkılması sonucunda da hanın yolu kapanmıştır. Bu durum hana mal gelme zamanlarına rastladığı için yağ ve bal naklinin sağlanabilmesi için yolun temizlenmesi ve depolanacak mallar için de mahzenlerin tamir ve temizlenmesi emredilmiştir.(Bk. *İŞS.* nr. 25. s. 137).

[30] Küçükçekmece'de bulunan köprünün depremden dolayı korkuluklarının yıkılması sebebiyle buradan gelip-geçen hayvanlar düşerek telef olmuşlar. bunun üzerine Mimarbaşı'na köprünün tamiri için keşfinin yapılması emredilmiştir (Bk. BOA. *Kâmil Kepeci.* nr. 2528. s. 80).

[31] *İŞS.* nr. 25. s. 55. 88. 99. 118. 148. 164. 187. 189; nr. 29. s. 4. 24. 43. 49; nr. 32. s. 20. 68; nr. 36. s. 6.

yağmalayanlar çıktığı gibi, buralara olan ödemelerinden kaçanlara da rastlanmaktadır[32].

İnsanlar kendi meselelerinin yanısıra sağ kalan hayvanları ile de uğraşmışlardır. Hayvanların ahırlarının yıkılması, onların da barınma meselesini ortaya çıkarmışıtr[33]. İnsanlar gibi açık arazide kalan hayvanlar için bir diğer sıkıntı da yiyecek temininde olmuştur. Arpa mahzenlerini harap olması sebebiyle bu alanda da sıkıntı çekilmiştir[34].

Deprem Sonrasındaki İnşaat Faaliyetleri Ve İnsan İlişkilerine Tesiri

Depremin yıktığı veya hasar verdiği binalar sebebiyle mal sahipleri ile kiracılar arasında proplemler yaşanmıştır. Kiracılar mal sahiplerinden mülklerini tamir etmelerini istemişler, onlar da maddî durumlarının elverişsiz olduğunu ileri sürerek kira akitlerini bozmaya çalışmışlardır. Ayrıca depremi bahane ederek kira miktarını artırmaya[35] veya kiracılarını çıkarmaya çalışanlara da rastlanmaktadır[36]. Mal sahibi-kiracı anlaşmazlıklarının kısa sürede bitmediği uzun yıllar sürdüğü görülmektedir[37].

Depremde yıkılmayan, ancak yıkılma tehlikesi bulunan binalarla, duvarlar çevresindeki insanlara korkulu günler yaşatmıştır. Böyle bir yerde

---

[32] BOA. *İAD*. nr. 7. s. 380; nr. 8. s. 56 .

[33] *İŞS*. nr. 25. s. 88.

[34] *İŞS*. nr. 25. s. 100, 103.

[35] Bitpazarı'nda Hoca Piri Vakfına ait Yolgeçen Hanı'ndaki on üç odadan yedisi depremden yıkılması üzerine burada kiracı olarak bulunanlar tamir ettirmişler, ancak dükkân sahipleri. bu odalarda kiracı olarak bulunan dikici ve sahtiyan esnafının ödedikleri kiraların az olduğunu ileri sürerek zam yapmalarını istemişlerdir. Kiracıların verdikleri kiranın yeterli olduğunu öne sürmeleri üzerine. mahkemeye gidilmiş. buradan kira bedeline az miktarda zam yapılması kararı çıkmıştır (Bk. *İŞS*. nr. 25. s. 189).

[36] Balıkpazarı'ndaki altı dükkânda 10 ile 20 yıldır kiracı olarak bulunan berber ve attarlar. mal sahiplerinin tamir bahanesi ile kendilerni dükkânlardan çıkarmak istedikleri iddiasıyla şikâyetçi olmuşlardır (Bk. *İŞS*. nr. 25. s. 189).

[37] Galata'da Marko adlı bir gayrimüslimin sahibi olduğu bakkal dükkânı depremden hasar görünce kiracıları. orayı bırakarak başka bir dükkân tutmuşlar. bunun üzerine Marko dükkânını tamir ettirerek kendi işletmeye başlamıştır. Ancak kiracıları ona rahat vermemişler. devamlı tekrar kendilerine vermesi için sıkıştırmışlarıdır. Dükkân sahibi devletten oranın kendi hakkı olduğuna dair emir aldıysa da anlaşmazlık depremden 10 yıl sonra (1776'da) dahi devam etmekteydi (Bk. BOA. *İAD*. nr. 9. s. 68).

bulunanlar, mal sahiplerini bu tür tehlikeli yapılarını yıkmaya zorlamışlardır[38]. Hasarlı binalar sebebiyle komşular arasında tartışmalar ve kavgalar yaşanmıştır[39]. Ağır hasarla depremden çıkmış binalar, eğer sahipleri veya devlet görevlileri tarafından yıkılmamışlarsa çevredeki diğer yapılar ile insanlara zarar vermiştir. Mesela, Yedikule'de Mirahur Mahallesi'ndeki hasarlı bir ev depremden on üç gün sonra çevresindeki diğer evlerin üzerine yıkılarak zarar vermiştir[40].

Hasarlı binalardan yıkılması gerekenleri tespit için mahallelere kâtipler ve mimar kalfaları gönderilerek keşifler yaptırılmıştır. halkın mahkemelere müracaatları üzerine de bina keşifleri yapılmış, bu keşfin sonucunda şikayetler yersiz görülmüşse binaların yıkılmasına[41] veya kullanımdan men edilmesine[42] gerek görülmemiştir. Hasarlı evlerin genelde sahipleri tarafından, cami gibi vakıf eserlerin ise mütevellileri tarafından yıktırılması istenmiştir[43]. Mülk sahiplerinin mallarını kaybetmelerinin yanında bir de kendi imkânlarını kullanarak binalarını yıktırmaları, onlara ayrı bir mali külfet getirmiştir. Binaların tamirinde de tartışmalar

---

[38] Dizdariye Mahallesi'nde Firari Mustafa Paşazâde Süleyman Bey adlı bir çocuğun tasarrufunda bulunan sarayın dahilinde sed üzerinde olan taş odaya bitişik kenef, köşk ve selsebil ile bahçe duvarları depremde uğradıkları hasar yüzünden yıkılma tehlikesi gösterdiği iddiası ile mahalleli mahkemeye müracaat etmiş, burada mal sahibi söz konusu yerleri yıkmayı taahhüd etmişdir (Bk. *İŞS*, nr. 25, s. 86). Sofcular Hanı karşısında bulunan Yağcılar Hanı'nda depremden gördükleri hasar sebebiyle yıkılmaya yüz tutmuş bazı odalar, sahipleri tarafından yıktırılmayınca alt katta ve civarında bulunan komşularının şikâyetçi olması üzerine mal sahipleri bu odaları yıkma sözü vermişlerdir (Bk. *İŞS*, nr. 25, s. 86).

[39] Çıkrıkcı Kemal Mahallesi'nde oturan bir şahsın duvarının depremden dolayı yola meylettiği ve çevredeki diğer evlere zarar verme ihtimalinin belirmesi üzerine komşuları duvarı yıktırması için mahkemeye gitmişlerdir. Ancak bu durumdan hoşlanmayan mal sahibi kendisini dava edenlere küfretmiş ve onların evlerini oğluna ve zımmi hizmetkârına taşlatmıştır. Bu durum üzerine tekrar şikâyetçi olunması sonucu bu kişi mahalleden mahkeme kararı ile çıkarılmıştır (Bk. *İŞS*, nr. 25, s. 73).

[40] *İŞS*, nr. 25, s. 87.

[41] Veznecilerde, eski odalar yakınında Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa hanesi olarak anılan evin arsasındaki Keresteci Gülabioğlu'nun tasarrufunda olan kârgir odanın yıkılma tehlikesi olduğu yönündeki şikâyet üzerine yapılan keşif sonucunda yıkılma tehlikesinin bulunmadığı neticesine varılmıştır (Bk. *İŞS*, nr. 25, s. 56).

[42] Balat hamamının kullanılmasında sakınca olduğu, tamir edilmesi gerektiği yönünde çevre halkının şikâyetçi olması üzerine yapılan keşifte sadece çamekân pencerelerinde hasar olduğu, diğer yerlerinde hasar bulunmadığı anlaşılmıştır (Bk. *İŞS*, nr. 25, s. 63).

[43] *İŞS*, nr. 25, s. 54, 86-87.

yaşanmıştır. Evlerin alt katında veya çevresinde oturanlar tamir sırasında evin yıkılacağını ileri sürerek bazı inşaatlara engel olmuşlardır[44].

Depremden sonra yapılan binalarla ilgili en önemli meselelerden birisi de yeniden yapılacak yerlerin devlet tarafından kârgir olarak inşasının istenmesine karşılık ahalinin ahşabı tercih etmesidir[45]. İstanbul'un daha önceki tarihlerde geçirdiği yangınlar sebebiyle evlerin ahşap olarak yapılması istenmiyordu[46]. İnşaatın daha çabuk tamamlanması ve ahalinin yeni bir depremde taş binalarda yaşamayı tehlikeli bulduğu için binalarını ahşaptan yapmak için uğraşmış, devlet tarafından ise yapıların çoğunun kârgir olması, sadece bazı kısımlarının ahşaptan yapılması yönünde emirler çıkmıştır[47].

---

[44] Samatya'da Sancakdar Hayreddin Mahallesi'nde depremden zarar gören iki katlı evin mutasarrıfları arasında tamir meselesi dolayısıyla anlaşmazlık çıkmıştır. Alt katta oturan üsttekine oturduğu yerin tamiri için izin vermemiş. bunun üzerine müracaat ettikleri mahkemeden alt katta olanın haklı olduğu neticesi çıkmıştır (Bk. *İŞS.* nr. 25. s. 86).

[45] *İŞS.* nr. 25. s. 66. 97.

[46] Binaların ahşap olmaması. kârgir yapılması yönünde daha önceki tarihlerde verilmiş bir çok emre rastlanılmaktadır (Bk. Ahmed Refik. *Onbirinci Asr-ı Hicrî'de İstanbul Hayatı (1592-1688.* İstanbul 1988. s. 17: Aynı yazar. *Onikinci Asr-ı Hicrî'de İstanbul Hayatı (1689-1785).* İstanbul 1988. s. 35-36). Ancak bütün bu emirlere rağmen İstanbullular. bilhassa Türkler yaşam tarzları ve depremlerde ölüm tehlikesi daha çok bulunduğu için bu yasağa pek itibar etmemişlerse de devletin bu konudaki haklılığı depremden sonraki yıllarda çıkan yangınlarda açıkca ortaya çıkmıştır. Depremden sonraki tarihlerde meydana gelen yangınlar daha önceki yıllarda olduğu gibi ahşap yapılardan dolayı hızlıca yayılarak bir çok yeri yakmıştır (Bk. Mustafa Cezar. "Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Afetler". *Türk Sanatı Tarihi Araştırma Ve İncelemeleri I* (İstanbul 1963). s. 363-364: Derviş Efendi-zâde Derviş Mustafa Efendi. *1782 Yılı Yangınları (Harik Risalesi-1196)*). haz. Hüsamettin Aksu. İstanbul 1994: Fikret Sarıcaoğlu. *Hatt-ı Humâyûnlarına Göre Bir Pâdişâhın Portresi: Sultan I. Abdulhamid.* İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. İstanbul 1997. s. 171-172).

[47] Örücüler çarşısındaki yıkılan sokak kemerlerini yeniden yaptıracak olan çarşı esnafı sokağın geniş ve kemerlerinin büyük olması sebebiyle kârgir olarak yapılmasının uzun zaman alacağı için işlerinin aksayacağını ileri sürerek ahşaptan yapmak istemişler. ancak sokak kemerlerinin sadece üst kısımlarının ahşap olmasına müsaade edilmiştir (Bk. *İŞS.* nr. 25. s. 122). Rüstem Paşa civarında harap olan nalbur dükkânlarının. sahipleri tarafından ahşaptan yapılmasına müsaade edilmemiş. dükkânların birbirine bitişik olan duvarlarının çatıya kadar kârgir. sokak taraflarının kirpi saçak ve üzerlerinin ahşap olarak yapılması istenmiştir (Bk. *İŞS.* nr. 25. s. 66). Sarıkcılar. Muytabcılar ve Çadırcılar Çarşılarının Saraçhânedeki Haffaflar Çarşısı'nda olduğu gibi bazı kısımlarını ahşaptan yapılmasına izin verilmiştir (Bk. *İŞS.* nr. 25. s. 74).